

Bolkestein de moord op 'Virginia Woolf'

AMSTERDAM – Bolkestein kon tevreden zijn: een klassiek stuk – want daar mag 'Who's afraid of Virginia Woolf' van Albee inmiddels wel toe gerekend worden – in de stadsschouwburg, een uitverkochte zaal en publiek dat zich voor de kassa verdrong in de hoop alsnog een niet afgehaald kaartje te bemachtigen.

Werd immers niet hiermee een theatertraditie in ere gehouden en ingehaakt op de wensen van het grote publiek? En achtte Bolkestein dat niet noodzakelijk voor verankering van cultuur in de samenleving en voor een bredere belangstelling voor het toneelaanbod volgens zijn uitvoering in de pers geciteerde openingsrede van het Theaterfestival? Heeft Bolkestein dus gelijk? Nee, roep ik dan hartstochtelijk: driewerf nee! Zijn ongelijk werd in dit geval juist bevestigd. Want hoezeer Bolkestein ook zijn best doet zich als betrokken toneelkijker, en -kenner, te profileren, hij weet niet wat hij zegt.

Laat ik dit toelichten vanuit de praktijk. Ook ik verdrong mij afgelopen dinsdag voor de schouwburgkassa. Vorig jaar november was ik zo diep onder de indruk van de 'Virginia Woolf'-enscenering van regisseur Dirk Tanghe, dat ik dolgraag (mijzelf nog eens en) mijn dochter die ervaring wilde laten ondergaan. Daarbij was ik benieuwd hoe een op de kleine, ondiepe zaal (i.c. hooguit vijftig toeschouwers) gemaakte voorstelling aangepast zou kunnen worden aan de grote zaal. Het werd een ontluisterende beleving.

Alles wat deze 'Virginia Woolf' zo bijzonder, overdonderend, ontroerend en schokkend maakte, ging verloren in de afstand. Vanaf rij elf, veronderstel ik optimistisch, was de zo prachtige her-taalde tekst amper meer te volgen. De heel subtiele mimiek en precieze gebarentaal was nauwelijks te onderscheiden. Links en rechts om mij heen verlieten teleurgestelde (ook veel jongere) toeschouwers de zaal voortijdig. Mijn dochter troostte mij gapend: „Ik vind het best wel mooi, hoor, maar versta jij het eigenlijk wel?” Eerst teleurgesteld, later steeds wo-

Marie-Louen Peter de Graef in Dirk Tanghes subtiele regie van 'Who is afraid of Virginia Woolf'.

FOTO INGRID DE MECHELEER

dender korèn conclusie komen: voerwd Tanghes 'V' vermoord. Al menen tzenten en -directeuren kleine zaalproductie laat estraft naar de grote za, hoe succesvol en klasng en stuk ook mogerrt slechts op kijkcijfers gisvattingen worden ddie van Bolkestein in sta. Door bijvoorbeeld onderscheid te maken tusseke verantwoordelijkemakers en het theatethouwburgdirecteuren t maakt hij zich, ongeaan, schuldig aan stemm wezen – ook al zei hij daveel woorden, wat tag heten – hield hij imidooi voor de grote zaal entrum voor het gewors dat daar zoet gehonet klassiekers, blijsp:als, is de suggestie, darder 'cognoscenti' – keit in gewone taal – in deenieten van indringen volgens Bolkestein vomensten te schokkenc Natuurlijk,geft met deze

produktie en wat daarbij fout is gelopen geen enkele bemoeienis. Maar met de humbug van zijn betoog geeft hij voedsel aan een verfoelijke theaterpraktijk. In dit geval: een (klasieke) theaterhit in de kleine zaal? Wat zonde...

Dit neerzetten in de grote zaal om het grote publiek van iets moois te la-

ACHTERGROND

ten meegenieten is regelrechte misleiding en miskenning van datzelfde publiek, dat en masse afkomt op de verleidelijke beschrijvingen en citaten, zoals eentje uit mijn recensie (Trouw 12-11-'94), die als trekker op het programmablad werd gebruikt. Misbruikt, zou ik bijna zeggen. Want dat citaat gold een andere voorstelling. Dan moet dat publiek zich toch wel bekocht voelen.

De hamvraag is natuurlijk wie als schuldige kan worden aangewezen van het op de verkeerde plek neerzetten van zo'n prachtvoorstelling – het pikante van het geval is dat alle betrokkenen, zonder uitzondering, volmondig toegeven dat dat zo was. De Theaterfestivaljury, die de voorstelling

selecteerde, laat bij monde van directeur Arthur Sonnen zelfs weten voornemens te zijn in de toekomst alleen nog voorstellingen in de oorspronkelijke opzet te programmeren, maar dat de verantwoordelijkheid nu bij producent en regisseur ligt.

Dirk Tanghe zegt desgevraagd, dat hij zich distantieert van producent Theater Malpertuis. Hij had het concept gebouwd voor de kleine zaal, had voor de reisversie wel aanpassingen moeten creëren, maar wist niet beter of de voorstelling zou voor maximaal tweehonderd, en alleen in een uitzonderlijk geval voor driehonderd mensen worden gespeeld. Op het proces van verkoop en afspraken had hij verder geen greep. Producent Herman Verschelden toont zich vervolgens zeer verbaasd, omdat er duidelijke afspraken over een maximum tot vierhonderdvijftig toeschouwers zouden zijn gemaakt. Volgens hem heeft in de verkooponderhandelingen de 'broosheid' van de voorstelling en het 'nabijheidseffect' voor de toeschouwer steeds voorop gestaan, opdat het intieme karakter van de voorstelling behouden zou blijven. Maar ook hij stond machteloos als een schouwburg zich niet aan de contractueel vastgelegde restricties hield.

Cox Habbema van de Amsterdamse Stadsschouwburg tenslotte stelt, dat niet het aantal toeschouwers was vastgelegd, maar dat er een contract was gemaakt op basis van zichtlijnen. Ook zij had gemerkt dat de voorstelling slecht te volgen was geweest en zich ter plekke gerealiseerd dat deze op het formaat van een kleine zaal was toegesneden. Zij wist dit niet eerder, zag de voorstelling nu ook voor het eerst want, hoewel ze erg blij was, en is, zo'n mooie Tanghe-enscenering in huis te hebben gehad, het was juist het Theaterfestival dat voorstelling en schouwburg bij elkaar had gebracht.

En zo is de cirkel weer rond. Altijd is de ander verantwoordelijk. Eén ding is wel prettig om te weten. De Amsterdamse affaire lijkt een voor spelers en publiek jammerlijke uitzondering. Volgens Verschelden zijn de verdere speelplekken veel beter afgestemd op de intimiteit van de voorstelling. Dan kan in elk geval een deel van Bolkesteins grote publiek zelf uitmaken of het geschokt is door de (artistiek) indringende voorstelling. Of zou dan het door hem bepleite evenwicht, 'dialectiek zo u wilt', weer worden verstoord? Het zal mij een zorg zijn. De voorstelling is het meer dan waard vele, vele malen in zijn eigen oorspronkelijke concept te worden gespeeld. En gezien.

Hanny Alkema

(Advertentie)

KEES TORN
winnaar Leids Cabaretfestival 1994
LAAT MAAR LAAIEN

„rijmkracht op niveau van Drs. P...“ (Haagsche Courant)
„opvallend muzikaal“ (Volkskrant)

THEATER BELLEVUE
di 12 t/m za 16 sept - 20.30 uur
reserveren 020 - 624 72 48